

YHDENVERTAISUUS

VALTUUTETTU

DISKRIMINERINGSOMBUDSMANNEN
NON-DISCRIMINATION OMBUDSMAN
OVTTAVEARDÁSAŠVUOĐAÁITTARDEADDJI

Vammaisten ihmisten oikeudet ja yhdenvertaisuus

**Vammaispalvelujen neuvottelupäivät
THL 10.2.2022**

**Yhdenvertaisuusvaltuutettu
Kristina Stenman**

Puheenvuoron aiheet:

- Yleistä yhdenvertaisuusvaltuutetusta
- Yhdenvertaisuuslaki: yhdenvertaisuuden edistäminen ja syrjinnän kieltö
- Sote-uudistus ja vammaisten ihmisten oikeudet
- Vammaiset ihmiset työelämän aktiivisiksi toimijoiksi
- Kohtuulliset mukautukset koulutuksessa
- Muutama sana vammaispalvelulakiuudistuksesta

Yhdenvertaisuusvaltuutettu
Itsenäinen ja riippumaton
viranomainen

Yhdenvertaisuusvaltuutetun tehtävät

- Puuttuu syrjintään ja edistää yhdenvertaisuutta
- Toimii kansallisena ihmiskaupparaportoijana
- Valvoo maastapoistamisen täytäntöönpanoa
- Seuraa ja edistää ulkomaalaisten oikeuksien toteutumista
- 1.1.2022 lähtien: Naisiin kohdistuvan väkivallan raportoiija

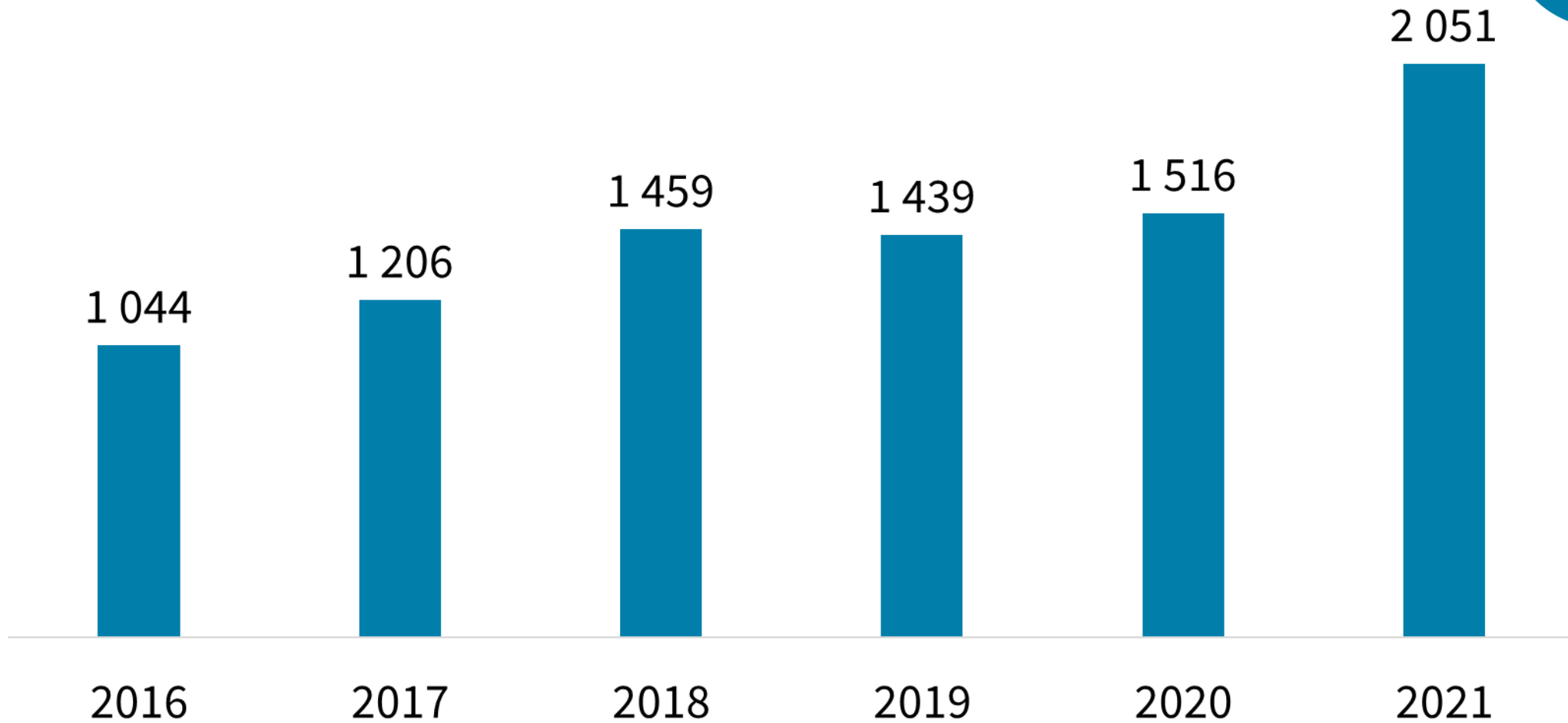

Syrjintäasioissa yhdenvertaisuusvaltuutettu voi:

- Antaa neuvontaa ja ohjausta
- Pyytää selvityksiä ja tietoja syrjinnän vastapuolelta
- Tehdä tarkastuksia
- Antaa perustellun kannanoton
- Edistää sovintoa osapuolten välillä
- Viedä asian yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan käsiteltäväksi syrjinnän uhrin suostumuksella
- Avustaa uhria tuomioistuimessa

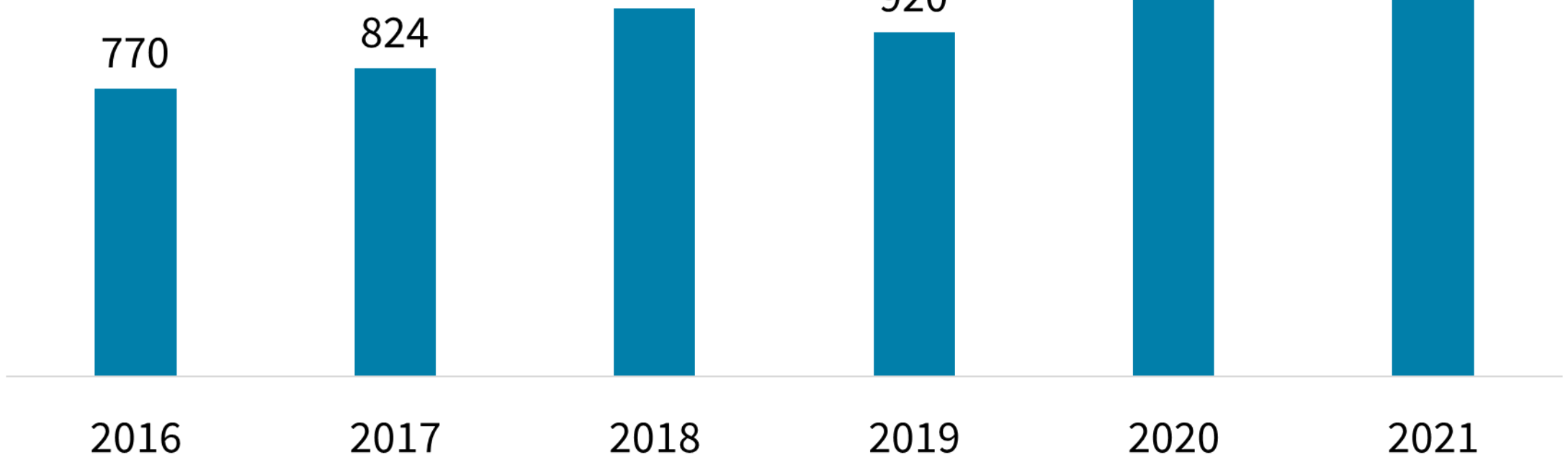
Työelämän osalta: vain neuvonta, sovinnon edistäminen ja uhrin avustaminen. AVilla/työsuojeluviranomaisella valvontatoimivalta.

Kaikki vireille tulleet yhteydenotot 2016–2021

Vireille tulleet syrjäntäyhteydenotot 2016–2021

- Vuonna 2021 kaikki vireille tulleet yhteydenotot yhteensä 2 051 kpl
- Syrjäntäyhteydenottojen kasvu vuoteen 2020 verrattuna 35 %

Valtuutetulle tulleet syrjäntäyhteydenotot 2019-2021 elämänalueittain

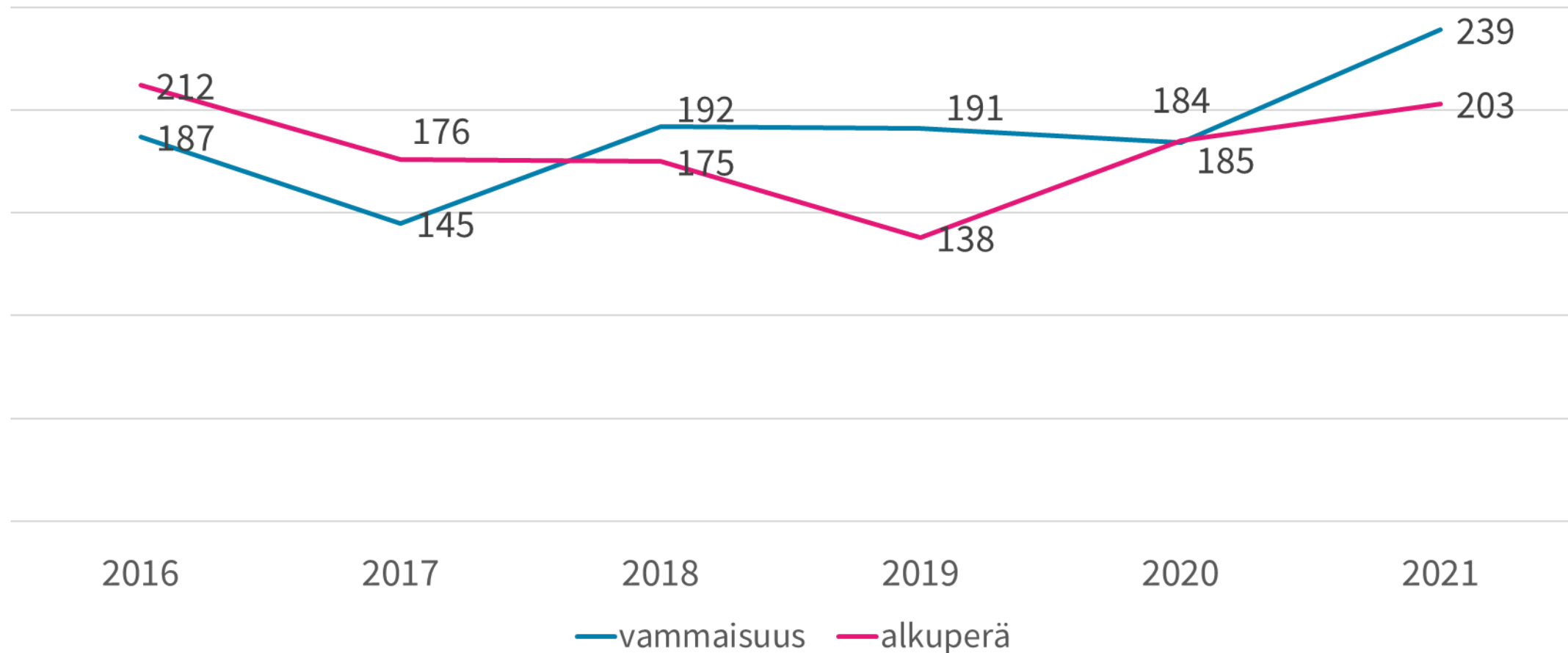
- Eniten yhteyttä otettiin yksityisiin palveluihin liittyen
- Seuraavaksi suurimmat elämänalueet yhteydenotoissa olivat:
 - Työelämä
 - Sosiaali- ja terveystalvet
 - Koulutus/opetus
- Sote-palveluihin liittyvät yhteydenotot lisääntyivät erittäin paljon vuonna 2021
- Myös koulutukseen, työelämään ja muihin julkisiin palveluihin liittyen yhteydenotot lisääntyivät huomattavasti vuonna 2021
- Lähes kaikkiin syrjäntäperusteisiin liittyen yhteydenotot ovat lisääntyneet vuosittain

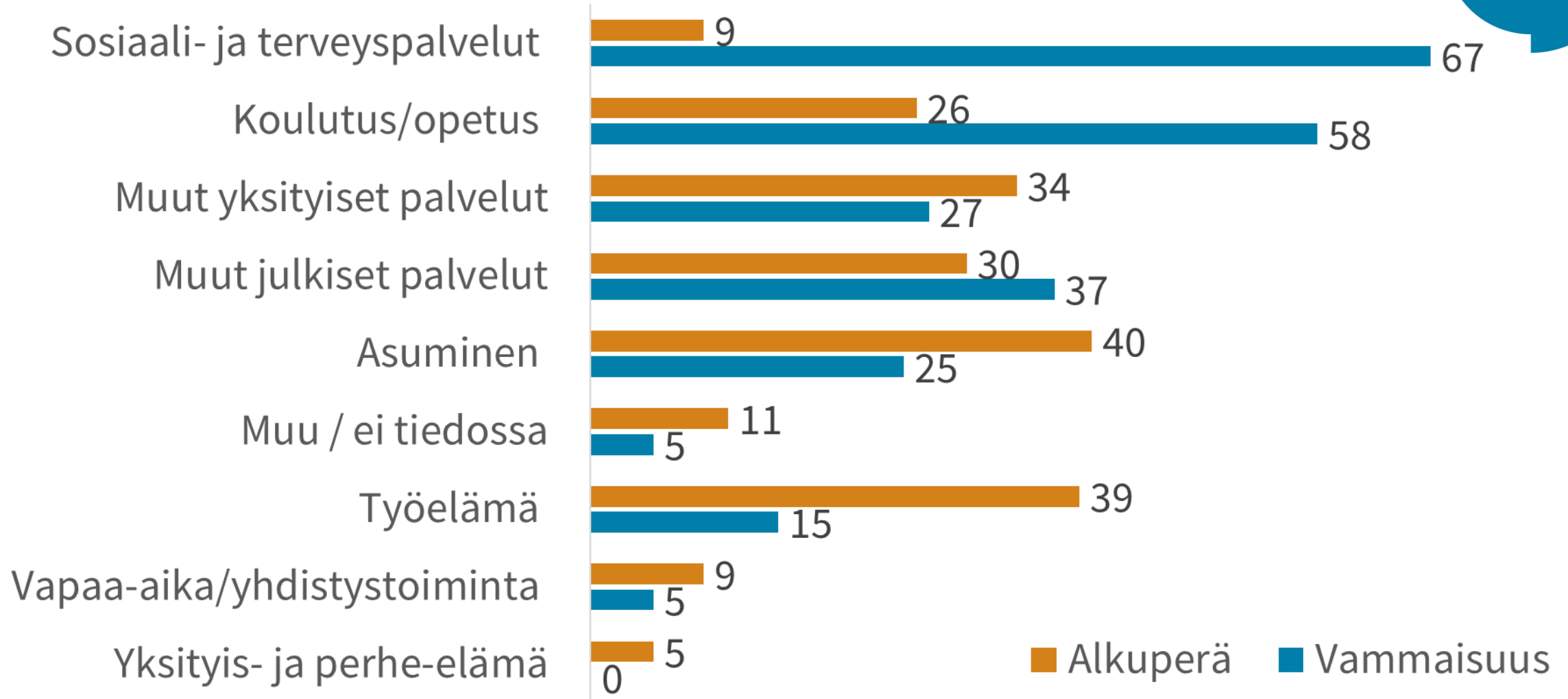
Valtuutetulle tulleet syrjäntäyhteydenotot syrjäntäperusteittain 2019-2021

- Yleisimmät syrjäntäperusteet valtuutetulle tulleissa yhteydenotoissa olivat vuosina 2019-2021 alkuperä ja vammaisuus
- Näiden jälkeen yleisimpiä syrjäntäperusteita yhteydenotoissa olivat
 - Muu henkilöön liittyvä syy
 - Terveystila
 - Terveystilaan ja ikään liittyvät yhteydenotot lisääntyivät erittäin runsaasti vuonna 2021
- Myös vammaisuuteen liittyvät yhteydenotot ovat lisääntyneet huomattavasti vuonna 2021
- Lähes kaikkiin elämänalueisiin liittyen yhteydenotot ovat lisääntyneet vuosittain

Keskeisimmät syrjäntäperusteet: vammasuus ja alkuperä - syrjäntäyhteydenotot

Syrjintäperusteet: vammaisuus ja alkuperä - syrjintäyhteydenotot elämäalueittain 2021

Yhdenvertaisuuslaki

- Yhdenvertaisuuden edistäminen ja syrjinnän kieltö

Yhdenvertaisuuslaki: Syrjinnän kielto

(sukupuoli, sukupuoli-identiteetti ja sukupuolen ilmaisu: kielto tasa-arvoissa ja -valtuutetun tehtävissä)

Syrjinnän kieltö

- Koskee kaikkea toimintaa, sekä yksityisen että julkisen sektorin
- Kattaa sekä välittömän että välillisen syrjinnän
- Kohtuullisten mukautusten epääminen on syrjintää
- Työnantajan puuttumattomuus häirintään on syrjintää

KHO:n kohtuullisia mukautuksia koskeva vuosikirjapäätös 22.12.2021 / KHO:2021:189

- Harvinaisen liikuntavamman johdosta henkilö tarvitsi tavallista enemmän jalkatilaa. Finnair edellytti kolmen normihintaisen istuinlipun ostamista, koska ei ollut tarjota istuinta, johon hlö mahtuisi.
- KHO:2021:189: Syrjintää, mukautusvelvoitetta laiminlyöty.
 - YK:n vammaisyleissopimuksen CRPD:n merkitys oikeuslähteenä ja YVL 15 § tulkinnassa.
 - Mukautusten vastattava vammaisen henkilön tarpeisiin. Mukautuksiin velvoitetulla toimijalla on velvollisuus aina tapauskohtaisesti ja huolellisesti arvioida mukautustarvetta ja mahdollisia eri mukautuskeinoja. Tämän jälkeen arviointi muodostuuko kohtuuttomaksi. ”Kaksitasoinen testi”.
 - Mukautustarve ja mukautuksen kohtuullisuus on aina arvioitava tapauskohtaisesti.
 - Hinnanalennus voi tulla kyseeseen mukautuskeinona; tapauksessa olisi tullut tehdä.

Velvollisuus edistää yhdenvertaisuutta ja laatia yhdenvertaisuussuunnitelma

- Viranomaisella
- Koulutuksen järjestäjällä
- Työnantajalla
 - Velvollisuus laatia yhdenvertaisuussuunnitelma: työnantajalla, jolla on yli 30 työntekijää

**Sote-uudistus ja
vammainen ihmisten
oikeudet**

Sote-uudistus – yhdenvertaisuusvaltuutetun huomiot 1/3

Yhdenvertaisuus-käsitteen täsmentäminen

- Tosiasiallinen yhdenvertaisuus
 - Vaatii vahvistamista
 - Pelkästään isommat yksiköt (hyvinvointialueet) eivät takaa
 - Yhdenvertaisuuden tulee olla koko hyvinvointistrategian tavoite
- Yhdenvertaisuusvaikutusten arviointi
 - Kattavasti
 - Erikseen vammaisvaikutusten arviointi
 - Tiedonpuutteet!
 - Osaksi kaikkia lakiuudistuksia

Sote-uudistus – YVV:n huomiot 2/3

Viittomakielisten oikeudet

Ehdottomuus järjestämislakiin

Kuulovammaiselle henkilölle ja suomalaista- tai suomenruotsalaista viittomakieltä käyttävälle henkilölle on järjestettävä tulkkaus

Lainsäädännön tiukentaminen ja täsmentäminen

Vastuut ja käytännöt tulkkien tilaamisesta terveydenhuollossa selkeiksi

Sote-uudistus – YVV:n huomiot 3/3

Palvelujen, toimitilojen ja viestinnän esteettömyys

Ehdoton vaatimus esteettömyydestä ja saavutettavuudesta pykälätasolle (koskien myös yksityisiä palveluntarjoajia).

Hyvinvointialueiden tilatietoihin kiinteistökohtaiset tiedot tilojen esteettömyydestä.
→ sote-tilojen esteettömyyden puutteet korjataan systemaattisesti ja suunnitelmallisesti.

Lisäksi osaamiskeskuksen henkilökunnan ymmärrys vammaisuudesta, esteettömyydestä ja saavutettavuudesta on syytä varmistaa.

Sote-uudistus – miten toteutui yhdenvertaisuus? 1/3

[Laki hyvinvointialueista \(611/2021\)](#)

34 § – viestintä

- Viestinnässä on käytettävä asiallista, selkeää ja ymmärrettävää kieltä ja otettava huomioon hyvinvointialueen eri asukasryhmien tarpeet.
- Viestinnässä on käytettävä esteettömiä ja saavutettavia menetelmiä.

Sote-uudistus – miten toteutui yhdenvertaisuus? 2/3

[Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä \(612/2021\)](#)

4 § – Palvelujen saatavuus ja saavutettavuus

- Palvelut on toteutettava yhdenvertaisesti, yhteen sovitettuina palvelukokonaisuuksina sekä hyvinvointialueen väestön tarpeet huomioon ottaen lähellä asiakkaita.
- Hyvinvointialueen on turvattava järjestämisvastuullaan olevien sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen esteettömyys ja saavutettavuus.

Sote-uudistus – miten toteutui yhdenvertaisuus? 3/3

[Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä \(612/2021\)](#)

5 § – Palvelujen kieli

- Jos sosiaali- tai terveydenhuollon henkilöstö ei hallitse asiakkaan käyttämää viittoma- tai muuta kieltä tai asiakas ei vammaisuuden tai muun syyn vuoksi voi tulla ymmärretyksi, on sen lisäksi, mitä 1 ja 2 momentissa säädetään, palveluja annettaessa mahdollisuuksien mukaan huolehdittava tulkitsemisesta ja tulkin hankkimisesta.

**Vammaiset ihmiset
työelämän aktiivisiksi
toimijoiksi**

Vammaisten henkilöiden työllistymisen esteitä (Anni Kyröläinen, TEM 2020)

**Asenteet
jarruna**

**Nykyinen
järjestelmä
sirpaleinen ja
joustamaton**

**Kokonaiskuva
järjestelmän
esteistä
työllistymiselle
puuttuu**

**Työnantajien
tukimuodot
alikäytettyjä**

**TE-palveluiden
huono
saavutettavuus**

**Työnantajien
vaikea saada
tietoa
tukimuodoista**

**Kannustin-
loukut**

**Työpaikkojen
esteettömyys-
ongelmat**

Työelämäosallisuus ja tiedonpuute

- ”Osatyökykyisten, pitkäaikaissairaiden tai vammaisten henkilöiden työllisyysasteesta ei ole ajantasaista tietoa — —.” (Työkanava Oy, HE 198/2021)
 - Vaikutusten arviointi ilman riittävää tietopohjaa
 - Vammaisen naisen euro
 - Työkyvyttömyyseläkkeen ja ansiotyön yhteensovittaminen (KEL 12.2. ja 12.4 §:t)
 - Säännöllinen seuranta, tilastointi, indikaattorit puuttuvat
- YVV:n aloite THL:lle syyskuu 2021

Työelämäosallisuuden yhteishanke Ihmisoikeuskeskuksen kanssa

- Tehdään julkaisu (on valmistelussa)
- Tarkoituksena nostaa esille vammaisten henkilöiden työelämäoikeuksia edistäviä toimenpiteitä
- Julkaisu tarkoitettu laajalle yleisölle:
 - TE-toimistot, vammaispalvelut, Kela, apuvälinekeskukset, työmarkkinaosapuolet, työnantajat, vammaisjärjestöt, muut vammaisten henkilöiden työelämäosallisuutta edistävät toimijat
- Sisältää suosituksiamme viranomaisille ja työnantajille sekä infolaatikoita lainsäädännöstä, erityisesti CRPD:stä

Vammaispalveluselvitys

Selvitys vammaisten työssäkäyvien ihmisten oikeuksien toteutumisesta vammaispalveluiden (henkilökohtainen apu, kuljetuspalvelut) osalta – valmistuu lähiviikkoina

- Vammaispalveluissa yksilöllisen tarpeen arviointi puutteellista
- Tarkastelu: oikeuksien toteutuminen vammaispalveluista (ja niiden soveltamisohjeista) oikaisuvaatimukseen sekä hallinto-oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden päätöksiin saakka
 - Soveltamisohjeilla suuri painoarvo jopa eri oikeusasteissa – YVL tulisi olla keskiössä
- Vammaispalveluista saatavilla olevan tiedonkeruun haasteet
 - Tiedonkeruun haasteet tekevät oikeuksien toteutumisen valvomisesta ja seurantatutkimuksesta haastavaa

**Koulutus ja kohtuulliset
mukautukset**

Kohtuulliset mukautukset koulutuksessa 1/2

- KHO 2020:60 Koulukuljetus mukautuksena muuhun kuin lähikouluun
 - KHO ei ottanut kantaa YVV:n välillisen syrjinnän argumenttiin
- Asioita, joista haemme linjausta
 - Kuljetus mukautuksena molemmista osoitteista vuoroasumisessa
 - Yksilöllisen tarpeen huomiointi toissijaisessa oppilaaksi otossa
 - **Esim. toimintarajoitteesta johtuva korostettu tarve jatkuvuudelle**
 - Osaamistavoitteiden mukauttaminen korkeakouluopinnoissa
 - Mukautusten hakemiselle asetettavat aikarajat
 - Muodollisesti esteettömät, mutta epäedulliseen asemaan asettavat tilat

Kohtuulliset mukautukset koulutuksessa 2/2

- Isoja omia tapauksia tai yhteistyössä AVI:n kanssa
 - Pöytyä, koulun häkkimäinen, aidattu ulkoilualue erityistä tukea saaville lapsille
 - Sisu-opintohallintajärjestelmä
 - Mukautusten toteuttaminen, kun toimintarajoite liittyy kommunikaatioon

The image features a central pink circle containing the text "Lopuksi....". This central circle is surrounded by three other overlapping circles: a blue one on the top left, an orange one on the bottom left, and a teal one on the right. The circles overlap in a way that creates a sense of depth and movement.

Lopuksi....

Vammaispalvelulainsäädännön uudistus on seuraava tärkeä askel vammaisten ihmisten oikeuksien vahvistamiseksi

- Miten hyvin vammaisyleissopimuksen edellyttämät mahdollisuudet osallisuuteen kaikilla elämänalueilla varmistetaan?
- Moniin vammaispalveluihin on subjektiivinen oikeus – mutta samalla kovat tehostamisvaatimukset sosiaali- ja terveydenhuollossa → resurssit oltava kunnossa
- Kehitysvammaisten erityishuollon kysymykset ratkaistava kestävästi, myös ruotsinkielisten palvelujen osalta
- Kansalaisyhteiskunnan ja vammaisjärjestöjen kentän kokemukset ja näkemykset ovat keskeisiä – vammaisten ihmisten omat kokemukset, hyvässä ja huonossa, vievät eteenpäin – ”Ei mitään meistä, ilman meitä”

**Kiitos!
Hyviä
neuvottelu-
päiviä!**

YHDENVERTAISUUS
VALTUUTETTU

**DISKRIMINERINGSOMBUDSMANNEN
NON-DISCRIMINATION OMBUDSMAN
OVTTAVEARDÁSAŠVUODÁITTARDEADDJI**

YHDENVERTAISUUSVALTUUTETUN TOIMISTO

Tel +358 (0) 295 666 800

www.syrjinta.fi

 www.facebook.com/yhdenvertaisuus

 @yhdenvertaisuus

 @yhdenvertaisuusvaltuutettu